תורה אור

אמר ליה כי קא מקיש רחמנא °לבל תשקצו (א) אבל לשיעורין לא: **מתני'** דם השרץ (ב) והבשר מצטרפין זה עם זה *כלל אמר רבי יהושע כל אשטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין טומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא טומאתו לא טומאתו (ג) [ולא] שיעורו אין מצטרפין: **גמ'** אמר רב חנן אמר רב (ד) זעירא *וכן אמר רבי יוסי בר ר"ח °הטמאין מלמד שהן במצטרפין ואפילו שרץ ושרץ שרץ ודם בין משם אחד בין משני שמות אמר רב יוסף לא קשיא גכאן בכולו כאן במקצתו ומנא תימרא מדתניא *דנשפך על הרצפה והיה מקומה קטפרס איהל על מקצתו טהור איהל על כולו טמא (ה) מאי מקצתו אילימא מקצת דם והא אמר רבי חנינא אמר רבי רביעית דם שהגים בה טהורה אלא לאו שמע מינה כאן בכולו כאן במקצתו ש"מ שאל רבי מתיא בן חרש את רבי שמעון בן יוחאי (ו) בעיר [רומי] *מנין לדם שרצים שהוא טמא א"ל (ז) דאמר קרא °וזה לכם הטמא אמרו לו תלמידיו (ח) חכים ליה בן יוחאי אמר להם תלמוד ערוך בפיו של רבי אלעזר בר רבי יוסי שפעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם ושיבעלו (ט) את נדות הלך רבי ראובן בן איסטרובלי וסיפר קומי והלך וישב עמהם אמר להם מי שיש לו אויב יעני או יעשיר אמרו לו יעני אמר להם אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו אמרו טבית אמר (י) ליבטל ובטלוה חזר ואמר להם מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא אמרו לו יכחיש אמר להם אם כן ימולו בניהם לשמונה ימים ויכחישו אמרו טבית אמר ובטלוה חזר ואמר להם מי שיש לו אויב ירבה או יתמעט אמרו לו יתמעט (יא) אם כן לא יבעלו נדות אמרו טבית אמר ובטלוה הכירו בו שהוא יהודי החזירום אמרו מי ילך ויבטל הגזירות ילך

°ויקרא יא

שם יא

שם

לפלוגי שיערא בין נבילה מובדלת בין לנבילה שאינה מובדלת אלא לבל תשקצו וקמ"ל דלאו נבלת בהמה טמאה ולאו נבלת בהמה טהורה ולאחד שרצים מחייב האוכלן משום בל תשקצו נמי ולאפוקי לאו בנבלת בהמה טמאה לבד מלאו דנבלה דליכא לאו דלא תשקצו ולאו דבהמה טמאה:

מתני' דם השרץ ובשרו · מצטרפין לכעדשה לטמא: כלל אמר ר' יהושע כל שטומאתו ושיעורו שוין · כגון נבלה ונבלה או חולד ועכבר: טומאתו ולא שיעורו · כגון שרץ ונבלה דטומאתן שוה דשתיהן הוין טומאת ערב ולא שיעורו דנבלה שיעור טומאתה בכזית [ושרץ בכעדשה]: ולא טומאתו · יג) [כגון נבלה ומת דתרוייהו מטמאין בכזית] מת הויא טומאתו ז' ונבלה לא הויא אלא טומאת ערב: לא טומאתו ולא שיעורו · כגון מת ושרץ דשרץ שיעורו בכעדשה וטומאתו עד הערב ומת שיעורו בכזית וטומאתו שבעה: **גמ'** *אמר רב חנן יד) וכו' · כלומר הא דקתני דם השרץ והבשר מצטרפין דוקא בשרו של אותו שרץ עצמו שפירש ממנו הדם דהוי דם ובשר משרץ אחד ולא שהדם משרץ אחד והבשר משרץ אחר טו) *אבל אי אתו מב' שרצים לא מצטרף: הטמאים · ה"א יתירא מלמד שמצטרף אפילו שרץ ושרץ כלומר כחצי שיעור משרץ זה וכחצי שיעור משרץ אחר *מצטרפין חצי שיעור טז) מחולד וחצי שיעור מעכבר מצטרפין וקשיא לרבי יז) *יוחנן: אמר רב יוסף כאן בכולו כאן במקצתו · אי הוו שרצים כולן שלימין בין משם אחד בין משני שמות ופירש חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה או מזה דם ומזה בשר כיון דאתו ממקום חשוב דתרווייהו יח) השרצים שלימין נינהו וחשיבי מצטרפין והא דאמר ר' חנין יט) וכו' הייט במקצתן דלא הוו השרצים שלימין אלא מקצתו של כל אחד ואחד מונח בכאן ופירש דם מזה ובשר מזה האי ולא אתו משרצים שלימין לא חשיבי ולא מצטרפי הדם עם הבשר אלא עם בשר אותו שרץ שפירש ממנו הדם: ומנא תימרא · דשני לן בין כולו למקצתו: נשפך על הרצפה · רביעית דם (א) כ) שלימה והיה מקומו קטפרס ולהכי נקט רצפה שהרצפה היתה חלקה דהויא כמדרון ונתפשט הדם: איהל על מקצתו · של רביעית דם כגון ששחה על מקצתו טהור משום דלא איהל על כל השיעור: איהל על כולו · על הרביעית של דם טמא: והא א"ר חנינא רביעית דם שהגים בה · שהפך כא) בה בכוש או בכרכר טהור ואע"ג דכי הגים בה א"א שלא יאהיל על כולו קתני טהור אותו המגים בו ולמאי קתני אידך ברייתא איהל על כולו טמא: אלא לאו ש"מ כאן בכולו כאן במקצתו · דהאי דקתני איהל על כולו טמא הייט היכא דאתי האי רביעית דם ממת שלם ולהכי חשיב דמטמא באהל והא דקתני שהגים בה טהור הייט היכא דלא בא רביעית זה ממת שלם אלא שילא ממקצתו שהיה מונח שם מקצת מת ופירש ממנו אותו דם אע"ג דאית ביה רביעית האהיל ואינו בא ממת שלם לא חשיב ואינו מטמא באהל וכן אמר רבי: א"ל דכתיב וזה לכם וגו' · והאי קרא מיותר הוא לדרשא למידרש ביה הכי דהא כתיב קרא אחרינא (ויקרא יא) כב) *אלא הטמאים לכם: אמרו לו · לרבי מתיא תלמידיו של רבי מתיא: חכים ליה בן יוחאי · כבר נתחכם בן יוחאי שיודע לומר דבר זה: כג) למוד ערוך · ולא אמרה מדעתו ומגלן דלמדה מרבי אלעזר בר רבי יוסי מהכא שפעם אחד וכו': וסיפר קומי · שגילח השער שעל מצחו והניח השער של אחריו כעין בלורית כד) שהעובדי כוכבים עושין כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי: מי שיש לו אויב · רצונו שיעשיר או רצונו שיעני:

שהוא

[כל] שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין · כגון שרץ ושרץ כה) נבילה ונבילה טומאתו ולא שיעורו כגון אבר מן המת וכזית מן המת שטומאתו שוה באהל ולא שיעורו כו) דכזית מטמא בבשר ואבר בכל שהוא לא טומאתו ולא שיעורו שרץ *ונבלה כז): **אמר** רב חנין כח) כו' · פירוש הא דקאמר במתני' דם השרץ ובשרו מצטרפין הייט דווקא בעוד הדם בשרץ אבל פירש הדם מבשר השרץ אין מצטרפין מתיב ר' יוסי בר ר' חנינא הטמאים מלמד שמצטרפין ואפילו שרץ ושרץ ודם בין משם אחד בין משני שמות פירוש שני שמות שני שרצים כמו חולד ועכבר כט) *אין מצטרף דם השרץ עם שרץ אחר וכ"ש דם השרץ ובשרו שמצטרפין אפילו כי פירש אמר רב יוסף כאן בכולו כאן במקצתו כלומר הא דאמר הכא בברייתא שמצטרפין דם של שרץ זה ובשר שרץ אחר הייט דווקא בכולו שפירש הדם משרץ שלם ל) וזו חשוב להצטרף והא דאמר גבי מתניתין דאין מצטרף אלא אם כן שוהו בו הייט במקצתו לא) שלא פירש הדם אלא מאבר אחד או מחתיכה אחת ולאו לאו חשוב להצטרף ומנא תימרא שיש חילוק בין כשבא משרץ שלם בין כשבא משרץ שאינו שלם כדתניא נשפך על הרצפה והיה מקומה קטפרס פירוש נשפך רביעית דם המת במקום מדרון ולא היה מתעכב במקום אחד אלא כאן מעט וכאן מעט האהיל על מקצתו טהור לפי שלא האהיל על כל רביעית הדם איהל על כולו שאיהל על כל מקום שנשפך הדם כגון שאיהל ידו עליו טמא דהוי איהל על רביעית דקסבר שהדם שבמקום זה מצטרף לדם שבמקום אחר: **והא** אמר רבי יוחנן רביעית דם שהגים בו טהור · פירוש לב) מניח הדם בכף או בקנה טהור לפי שאי אפשר שלא בלא הקנה לג) ולא ישאר רביעית ולמאי טהור הא אמרינן איהל על לד) *מקצתו טמא אע"פ שלא האהיל [א]על כל הרביעית [במקום אחד] אלא כאן בכולו כאן במקצתו הא דאמרינן איהל על מקצתו טמא הייט בכולו כלומר כשבאו דם בא ממת שלם והא לה) דר' יוחנן טהור כשבא ממקצת המת ולא בא ממת שלם וקשיא לפירושו דכיון דמוקי ליה [ב]בעודו בו כו' כלומר שהדם בבשר השרץ מאי צירוף בעי בשר השרץ קרינא ביה בטליה כיון שלא פירש מעולם ועוד קשיא מהיכא תיתי האי חילוק דבכולו למקצתו כיון דאיכא רביעית מה לי בא ממת שלם מה לי בא ממת חסר לכך נראה כמו לו) שפי' רבינו נסים גאון דגרסי' א"ר חנין א"ר זעירי *כו' פי' אמר [ג]ר' זעירי אמר ר"י (האמורה וכו') צריך שיהא אותו הדם מאותו השרץ שהבשר נבלה ממנו כלומר אבל דם של שרץ זה אינו מצטרף עם בשר שרץ אחר ועל זה פריך מהתניא לז) [ד]שבאים ב' שמות דקאמר בהדיא דמצטרפין ואע"פ שבאים מב' שרצים ומשני כאן בכולו כאן במקצתו פירוש הא דקאמר התם דמצטרפין אע"ג דבאים משני שרצים כגון שנגע בכולו בדם ובבשר והא דקאמר זעירי דדוקא משרץ אחד ולא מב' שרצים כגון שלא נגע אלא במקצתו בדם או בבשר ולהכי קאמר דכי הם משרץ אחד דמצטרפין דהוי כאילו הדם והבשר מחוברין כאחד אבל כשהם משני שרצים כל חד וחד דבר בפני עצמו הוא ומנא תימרא דאיכא לפלוגי בהכי בין נגע בכולו בין נגע במקצתו כדתניא נשפך כו' איהל על מקצתו טהור כו' אלמא שיש חילוק בין איהל על כולו לאיהל על מקצתו והוא הדין שיש לחלק בנגיעה וא"ת אם כן אמאי מייתי תו והאמר ר' יוחנן רביעית דם לח) כו' פי' השר מקשי משום דאי לא הוה דר' יוחנן הוה מצי למימר דהא דאמר הכא איהל על מקצתו טהור לט) כגון דליכא רביעית ולהכי מייתי הא דר' יוחנן דמיירי אף מ) ברביעית ומ"מ הוא טהור כיון שלא נגע אלא במקצתו מא): **דכתיב** וזה לכם הטמא · *מייתורא דוי"ו דוזה קדריש לו [ס]מה"א דהטמאה: **חכים** ליה בן יוחי · כלומר נתחכם לעצמו מב): **וסיפר** קומי · עשה מג) כדי להתנכר שלא יכירו בו שהוא יהודי שיהודים אינם מספרים קומי: **אמרו** טבית · כלומר נכון הדבר וטוב לעשות לבטל הגזרה: *)**אילו** היה אבא חלפתא קיים · יכולין אתם לומר תן בנך להריגה כמו שאתם אומרים לעצמי לשלח בני עם ר"ש בן יוחי שהוא כעסן וירא אני שמא יענישנו ור"ש היה סובר שלא היה אומר כך בעבורו אלא בעבור אומת המלכות פן יסתכן בדבר ולכך אמר אילו

*) שייך לע"ב

[א] על כל הרביעית נב"א אלא כאן כו' נ"ק · [ב] כשהוא בו כלומר כו' נ"ק · [ג] אמר ר"ת אר"י הא דאמרינן דם השרץ ובשר מצטרפים וכו שצריך שיהא אותו כבשר מאותו השרץ שהדם נגדלה כו' נ"ק · [ד] דבאים מב' שמות כו' נ"ק · [ה] (ועי' היטב בתוס' מנחות נ"ב: ד"ה וי"ו לא דריש כו')

רבינו גרשום

דנבלה מטמאה בכזית במובדלת קאמר לבהמה טהורה קרי לה מובדלת שמובדלת ומותרת באכילה בין כל שאר בהמות אבל שאינה מובדלת לאכילה דהויא בהמה טמאה לא מטמאה אלא עד דאיכא יותר מכזית כגון כביצה: א"ל כי אקשינהו רחמנא' דכתב'נהו בהמה ושרץ בחד קרא דכתיב והבדלתם בין הבהמה הטהורה וגו' לבל תשקצו לא לפלוגי שיעורייהו לשויי הפלגה בין בהמה מובדלת לשאינה מובדל' דומיא דשרץ אלא לבל תשקצו לאפושי בה לאוי יתירי לאו דלא תאכל נבילה ולאו דלא תשקצו לס"ה' ואית דמפרשי א"ל כי מקיש להו רחמנא לבל תשקצו הכי קאמר ליה אין הכי נמי דמקשינן בהמה לשרץ לשויי הפלגה בין מובדלת לשאינה מובדלת ולא למיפלג שיעורייהו אלא להכי אקשינהו דליהוי בהו הפלגה לבל תשקצו דבמובדלת יש בה משום לא תאכל נבלה (אלא) [אבל] בשאינה מובדלת לא כתיב בה לא תאכל אלא לא תשקצו: א"ר יוחנן אמר רבי זעירא וכו' · הכי קאמר הא דתנן דדם השרץ והבשר [מצטרפין] כו כלומר הני מילי היכא דהוי ההוא דם מאותו שרץ עצמו אבל אי הוי דם משרץ אחר ובשר משרץ אחר אין מצטרפין: הטמאין מלמד שמצטרפין מה' דהויא יתירא [דריש]: ואפי' שרץ ושרץ' כלומר כחצי שיעור משרץ זה וחצי שיעור משרץ זה מצטרפין (וחצי שיעור וחצי שיעור) בין משם אחד בין מב' שמות בין מחולד וחולד או מעכבר ועכבר ובין חצי שיעור מחולד וחצי שיעור מעכבר מצטרפות: אמר רב יוסף כאן בכולו כאן במקצתו · כלומר אי הוו ב'

שיטה מקובצת

א] תיבות אבל לשעורין לא נמחק: ב] השרץ ובשרו מצטרפין ע' תוס' מנחות (דף קא ע"א): ג] טומאתו ולא שיעורו: ד] רב זעירא בו מותיב ר' יוסי תיבות וזעירא וכן נמחק ותיבת אמר ל"ש: ה] על תיבות מאי מקצתו אילימא מקצת דם גרשם קו למעלה להורות כי לס"ד ראוי למחוק: ו] יוחאי ברומי תיבת בעיר ל"ש: ז] א"ל דכתיב וזה תיבות דאמר קרא נמחק: ח] חכים לו את ר' ח' נמחק בן יוחאי · גליון בן חכם יש לו ליוחאי שידע להביא לו ראיה מן התורה ור"ס נתחכם לו בן יוחאי: ט] תיבת את נמחק: י] תיבת ליבטל נמחק: יא] ותמעט א"ל א"כ: יב] בכזית ושרץ שיעורו בכעדשה הס"ד ומה"ד שיעור ולא טומאתו כגון נבילה ומת דתרווייהו מטמאין בכזית: יג] טומאתו דאילו טומאת מת: יד] תנין בו כלו' תיבת אמ' נמחק: טו] תיבת אבל נמחק: טז] שיעור בין משם אחד בין משני שמות בין מחולד וחולד בין מעכבר ועכבר בין חצי שיעור מחולד: יז] לרב חנין הס"ד: יח] דתרווייהו שרצים שלימין אות ה' נמחק: יט] וכו הייטו' תיבת וכו' נמחק: כ] דם של מת והיה מקומו: כא] שהפך בהם כוש: כב] אחרינא אלה הטמאים: כג] זה הס"ד ומה"ד אמר ליה תלמוד ערוך בפי של ר' אליעזר ב"ר יוסי ומסתמא למדו רשב"י: כד] בלורית כדרך שהעובדי: כה] ושרץ דטומאתן ושיעורן שוה בכעדשה וטומאתן טומאת ערב וכגון נבילה ונבילה דשיעורן בכזית וטומאתן טומאת ערב טומאתו כו': כו] שיעור דבשר מטמא בכזית ואבר בכל שהו שיעור ולא טומאתו כגון נבילה ומת דאידי ואידי בכזית ומטמאין וחלוקה דנבילה מטמא טומאת ערב ומת מטמא טומאת שבעה לא טומאתו: כז] ונבילה ואגב רישא נקט סיפא אע"ג דליכא חידוש בסיפא הס"ד: כח] תנין ועוד בו פ' הקונטרס: כט] ועכבר אלמא מצטרף כו' עם בשר שרץ: ל] שלם ואז חשיב תיבות וו נמחק: לא] במקצתו פירוש שלא: לב] פירוש פירש תיבת מנים נמחק: לג] הקנה מן הדם ולא: לד] על כולו טמא אע"ש: לה] על כולו טמא תיבת מקצתו נמחק: לו] והא דאמר ר' יוחנן טהור הייט דוקא כשבא ממקצת מת ולא בא ממת שלם וקשיא לפירושו זה דכיון דמוקי ליה בעודו בו כלומר שהדם עדיין בבשר השרץ א"כ מאי צירוף: לז] כמו שגרים רבינו נסים גאון דגרים א"ר חנין א"ר זעירא ובו פי' אמר רב זעירא האמורא והסופרים טעו מן זעירא שהוא אמורא וכתבו ועודן בו שצריך שיהא אותו הדם כו' שהבשר נבלה ממנו: לח] מהתניא דבין משם אחד בין משני שמות תיבות שבאים ב' נמחק: לט] דם שהגים כו' פי' השר כו' דאי לאו ההיא: מ] טהור הייט כגון דליכא רביעית דם בבמה שאיהל עליו דאחר שאיהל על מקצת הדם לא איהל על מקצתו אחר ולהכי: מא] אף בדאיכא רביעית: מב] במקצתו' גליון לפי' שני דתוס' ה"פ בו כלומר דם דאותו שרץ עצמו אבל ב' שרצים לא ומתיב הטמאים מב' שרצים ומשני דאיכא חילוק כשנגע בכולו למקצתו ומביא ראיה מקטפרס שהוא דומה לב' גופין לפי שאינו חיבור ואפ"ה קתני דאם האהיל על כולו טמא ועל זה מקשים התוס' למה הוצרך להביא הא דר' חנינא הלא מן הברייתא נפקא לן שפיר דאפילו בב' גופין כשהאהיל על כולו מצטרפין ומה לי האהיל ומה לי נגע ותירץ השר מקשי דאי לאו הא דר' חנינא ה"א דלא דמיא הברייתא כלל לעניינא דדם השרץ ובשרו דה"א דוקא כשהאהיל על מקצתו טהור משום שאין כאן רביעית שלם שהרי הקטפרס אין מחברו אבל דם השרץ ובשרו שהן מחוברים יחד אפילו בשני שרצים אם נגע במקצתו מצטרפין לכך הוצרך להביא דר' חנינא שאף כשמחוברים יחד כגון רביעית דם שהגים בה אפ"ה כשלא נגע אלא במקצתו טהור' ע"כ' ויש מקשים ע"ז דמשמע דאף בדאיכא רביעית דם שהוא מאהיל עליו טהור כיון שאינו מאהיל בכולו וזה דוחק גדול דהיכא שיאהיל על רביעית דם לא יטמא באהל ונראה להרב ר' מתתיא דהכי ר"ל השר מקשי דלהכי מייתי ההיא דר' יוחנן דאי ליכא אלא [illegible]

כא א ב מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ז ופ"ד מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ז:

כב ד מיי' פ"ד מהל' טומאת מת הל' יג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נשפך וכו' רביעית דם של וכו':

[כריתות ד. ע"ש תוספות סנהדרין ד. ד"ה מנין ותוס' מנחות קג. ד"ה כוחין]

[יומא סא.]

ס"א וכן אמר ר"י דוקא דם השרץ ובשרו מתיב ר"י בר ר"ח וגו' נ"ק

אמר ר"ח וכו כלומר הא וכו' נ"ק

אפילו דם ודם אי אתו כו' נ"ק

מצטרפין כסס"ד ואח"כ ד"ה מבני שמות חצי שיעור כו' נ"ק [צ"ל לרב חנין]